

Чечель Б.М.

студент,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

БІЛИЙ РУХ ТА ЄВРЕЙСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКА І ПРАКТИКА

Навколо стосунків українців і євреїв існує чимало міфів і заїжджених ідеологічних штампів, серед яких одне з провідних місць займає теза про «Петлюру як організатора єврейських погромів». Після погромів Української революції (1917-1921 рр.) пройшло практично 100 років, проте більшість матеріалів щодо них була розсекречена лише після розпаду СРСР. Незважаючи на це, співставити та моделізувати ситуацію тогочасних злочинів досить складно, адже значна частина збережених документів пройшла радянську цезуру, а очевидців тих подій немає в живих.

Архівні справи, які відносно нещодавно стали загальнодоступними, відкрили роль активну роль в організації погромів Білого руху. Дослідження проводиться у зв'язку з незначною кількістю базисних фундаментальних праць про єврейські погроми.

Мета нашої роботи полягає у висвітленні офіційного та реального ставлення представників Білого руху до єврейського населення України.

Проблему білогвардійської політики щодо єврейського населення України висвітлено у роботі вітчизняного науковця В. Доценка «Об'єднатися, щоб вижити: єврейський громадянський рух в Україні (60-ті рр. XIX ст. – 30 ті рр. XX ст.)» [5]. У праці чітко розглянуто особливості діяльності та формування системи єврейських громадських об'єднань в Україні 1917-1921 рр. Простежується еволюція основних форм державно-владного впливу на єврейську громадську ініціативу в добу Української революції, окремо відзначаються види та способи організації взаємодопомоги представників спільноти під час погромів. Розкривається сутність агресії білих стосовно єврейського населення.

Окремі питання вивчення політики білогвардійців щодо єврейського населення України піднімалися у дослідженнях Н. Венгера [1], О. Шульгіна [11], Р. Геллетлі [2], В. Сергійчука [9], О. Козерода [6], А. Немирівського [8], І. Шехтмана [10], Г. Костиченка [7].

Проаналізувавши вищевказані праці, ми вважаємо, що найбільші страждання українському єврейству завдала денікінська армія, яка вбачала в євреях своїх ворогів, адже оскільки вважалося, що євреї підтримували більшовиків, хоча останні також неодноразово влаштовувати погроми єврейського населення. Треба зауважити, що Н. Венгер засвідчує, що деякі представники єврейської буржуазії фінансово підтримували Добровольчу армію, зокрема допомога надавалася білим генералам А.М. Драгомирову та М.В. Алексеєву [1, с. 41].

Денікінська влада офіційно ніколи не підтримувала антисемітизму, проте біле вояцтво, за дослідженнями істориків і свідченнями очевидців, ініціювало чимало насильницьких випадків проти єврейського населення, за яке біле керівництво часто перекладало вину на своїх політичних опонентів. В. Доценко схиляється до думки, що 20% усіх погромів (близько 400 випадків), здійснені в Україні в період революції та громадянської війни, здійснено поборниками «єдиної і неподільної Росії». Що стосується вищого командування Збройних сил Півдня Росії, то воно забороняло погроми, навіть здійснено намагалося провести деякі заходи для припинення насильства. Останні не принесли позитивних результатів [5, с. 72].

Сучасним істориком Г. Костирченком було нараховано близько 900 масових єврейських погромів, із них 25% – ініційовано розрізненими збройними формуваннями, 40% – загонами армії Директорії УНР, 9% – Першою кінною армією С. Будьонного, 17% – денікінцями [7, с. 21].

На нашу думку, грабежі та погроми, що супроводжувалися насильством над єврейським населенням, були не єдиною ціллю денікінської армії. Задоволення у білогвардійців викликало також почуття тріумфу над розбитим вщент ворогом, який після успішного збройного опору і економічного благополуччя став поваленим та слабким. У солдатів виникало почуття безкарності над людським життям, можливість керувати долями своїх жертв, при цьому відчуваючи велич і значущість.

Білий терор не був вказівкою із центру. Він був зародком звичайних білих солдат, які прагнули наживи і зігнання власної злості. Засуджуючи єврейські погромні акції, А. Денікін, коментував: «Люди вполне одичали в моральном смысле... , они – это сброд» [10, с. 142].

В. Сергійчук [9], В. Доценко [4], підкреслюють, що в армії Денікіна не було солдатів, які б не брали участі в погромних діях., Одні – грабували, інші – розподіляли і реалізовували награване. Навіть якщо спочатку поведінка учасника подій була категорично негативна, щодо погромів, то в процесі служби, мало кому вдавалось не підпорядковуватись законам натовпу і протистояти «побратимам» [9, с. 82].

Оскільки денікінському керівництву потрібно було оправдати своїх солдат, які не могли здійснювати масові звірства на матеріальних засадах, то обґрунтовувалася причетність єврейського населення до розпаду Російської імперії. Денікінцями було висунуто звинувачення євреям у тому, що саме вони є учасниками змови, метою якої є заволодіння світом, а громадянська війна – це частина їхнього зловісного плану. Доказом своїх тверджень білі, наприклад, представляли головнокомандувача збройних сил Червоної армії Лева Троцького, який мав єврейське коріння, і за що неодноразово зображувався на карикатурних плакатах.

Необхідно наголосити на тому, що визначну роль у єврейських погромах відігравав шлейф уявлень, спровокованих «Протоколами сіонських мудреців», що з'явилися задовго до революції. Білогвардійські офіцери читали та переказували цю книгу своїм підлеглим, чим ще більше сіяли ненависть і розв'язували руки солдатам стосовно єврейських погромів. Серед особового

складу білогвардійців ширилися такі гасла: «Жиди– геть з України!», «Смерть євреям і комуністам!», «Бий євреїв – рятуй Росію!». Переважна більшість денікінських військових сприймала таку інформацію за природне, за норму – євреї повинні поплатитись життям за скоєні злочини [2, с. 163].

Відзначимо, що катування, вбивства, мародерство, які були головними цілями погромів, спричиняли опірний рух від національно-свідомого єврейства, яке активно само організовувалося у національні загони самооборони [5, с. 159].

Потрібно звернути увагу на те, що друга половина 1919 р. стає одним з найбільших періодів геноциду єврейського населення. Брак продовольчого забезпечення змусив армію шукати засоби для виживання. Виходом зі складної ситуації став традиційний засіб грабежу (на той час значні фінансові і продовольчі ресурси були в руках єврейського населення). Серпень – вересень 1919 р. став найкривавішим періодом розправ білогвардійської армії над єврейським населенням. Це був період, коли Денікінська армія починає зазнавати невдачі на фронтах, де навіть рядовий солдат розумів, яка доля буде чекати його в разі поразки: тяжкі часи, еміграція і т.д. Білогвардійці не діяли на ідеологічних принципах, голод і відчуття поразки підштовхували білих до єврейських погромів, які були обраними лише через своє майнове і продовольче благополуччя. В тогочасних подіях погром був не лише механізмом соціальної розрядки, але і простим засобом вирішення гострих тогочасних проблем.

Відомий історик і науковець Йосип Кулишер повідомляв в листопаді 1919 р. британському генералу Ч.Д. Бріггусу, який підтримував зв'язок з генералом Денікіним, що при погромі в Києві зареєстровано понад 400 загиблих євреїв [8, с. 12].

Отже, попри офіційну позицію верхніх ешелонів Білого руху, серед його учасників поширеними були антисемітські настрої; погромами єврейського населення було охоплено всі території білогвардійської зони військових дій – Київська, Подільська, Одеська, Херсонська, Катеринославська губернії; у Київській і Катеринославській губернії погроми відбувались по декілька разів; одночасно з вбивствами та згвалтуванням жінок, відбувалося розграбування майна; єврейські військові загони свідомо ішли на смерть у боротьбі за свої сім'ї та родини.

Список використаних джерел:

1. Венгер Н.В. Єврейські та менонітські погроми на Півдні України: до питання про типологію за семантику подій 1919 р. [Електронний ресурс] / Н.В. Венгер. – К : Гуманітарний журнал, 2011. – 141 с. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/801/VengerN.pdf?sequence=1>(13.04.2017)
6. Геллетлі Р. Ленін, Сталін і Гітлер: доба соціальних катастроф / Р. Геллетлі. – К.: Темпора, 2011. – 664 с.
7. Деникин А.И. Очеркирусскойсмуты / А.И. Деникин. – Берлин, 1926. – Т. 5. – С. 143.
8. Доценко В.О. Європейський погромний рух в Україні 1917-1920 рр. [Електронний ресурс] / В.О. Доценко – Запоріжжя, 2014. – 4 с. – Режим доступу:http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/38/16.pdf(13.04.2017).

9. Доценко В.О. Об'єднатися, щоб вижити: єврейський громадянський рух в Україні (60-ті рр. XIX ст. – 30 ті рр. XX ст.): монографія / В.О. Доценко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 332с.
10. Козерод О.В. Становище єврейських жінок після закінчення погромів періоду громадянської війни / О.В. Козерод. –К. :Грані, 2010 р. – 27 с.
11. Костырченко Г.В. Тайная политика Сталина: Власть и антисемитизм / Г.В. Костырченко. – М. : Международные отношения, 2001. – 86 с.
12. Немирівський А.А. До питання про кількість жертв єврейських погромів в Фастові та в Києві (осінь 1919 г.) / А.А. Немирівський // Новий іст. вісник. – 2006. – Т. 14. – № 1.
13. Сергійчук В.І. Погроми в Україні: 1917-1920 рр. / В.І. Сергійчук. – К.: О. Теліги, 1998. – 544 с.
14. Шехтман И.Б. Погромы Добровольческой армии на Украине / И.Б. Шехтман. – Берлин, 1932. – 394 с.
15. Шульгін О.Я. Україна і червоний жах. Погроми в Україні. / О.Я. Шульгін. –К.: О. Теліги, 2001. – 132 с.

Яременко И.С.

студент,

*Научный руководитель: **Маринченко А.Н.***

кандидат исторических наук, старший преподаватель,

Николаевский национальный университет

имени В.А. Сухомлинского

НАГРАДНЫЕ РЕГАЛИИ ЛЮФТВАФФЕ

После поражения Германии в Первой Мировой войне, по условиям Версальского договора, ей было запрещено иметь собственную авиацию, как военную, так и гражданскую. Однако в 1922 г. запрет на авиацию частично снят. В середине 1920-х годов в Германии создана авиационная промышленность под видом авиационных кружков [1, с. 25].

Когда А. Гитлер, в 1933 г. пришёл к власти, он имел огромную финансовую и промышленную базу для создания мощного военно-воздушного флота. В этом же году созданы военно-воздушные силы Германского Рейха, которые получили название Люфтваффе. Рейхскомиссаром Люфтваффе назначен заместитель А. Гитлера – Герман Геринг [1, с. 37].

В 1935 г., в структуре Люфтваффе введены первые наградные регалии. Указом от 19 января 1935 г. введены знаки, которые носили только члены летных экипажей. В основе всех знаков – овал с серебряным черным орлом, сжимающим в когтях свастику. В 1936 г. учреждены знаки «Пилота», «Гражданского пилота Люфтваффе», «Наблюдателя», «Парашютиста» [2, с. 224]. В 1941 г. введены военные знаки летчиков Третьего Рейха.

Первым таким знаком стал «Знак зенитной артиллерии Люфтваффе» [Приложение 1]. Его изготавливали из серебра или белого металла. На вид он представлял собой овал с серебряным черным орлом, сжимающим в когтях свастику, внутри венка – зенитная пушка [2, с. 228].